

**Анотация на материалите
на доц. д.ф.н. Иван Тодоров Русков за участие в процедурата за професор**

А) Монография.

Иван Русков. Време и запис. Образи на свещеното в новобългарската история.

Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2017, 410 с., ISBN 978-619-202-230-3.

Публикации, предшестващи излизането на книгата:

1. Иван Асен III – завладяване откъм Америка. // Култура и критика. Ч. IV: Идеологията – начин на употреба. Съст. Албена Вачева, Йордан Ефтимов, Георги Чобанов. Варна: Електронно издателство LiterNet, 02.04.2005. LiterNet, 2004 – 2006. <http://www.liternet.bg/publish14/i_ruskov/index.html>;

2. Топосът на олтара в българската литература. // Електронно списание LiterNet, 28.04.2009, № 4 (113). <liternet.bg/publish14/i_ruskov/toposyt.htm>;

3. Дебелянов и краят на свещената война. // Димчо Дебелянов. 125 години от рождението на поета. Нови изследвания. Архив. Спомени. Редакционна колегия: акад. дфн Иван Радев, проф. д-р Антония Велкова-Гайдаржиева, доц. д.ф.н. Николай Димитров, доц. д-р Димитър Михайлов, гл. ас. д-р Илияна Димитрова. Университетско издателство „Св. св. Кирил и Методий”. Велико Търново, 2013, с. 67 – 98. ISBN 978-954-524-920-4;

4. Звукът на „Тихата победа”. Сътворения и обрати в мълчаливите диалози в последното Дебеляново стихотворение. // Невидимата школа: Мирослав Янакиев, Никола Георгиев, Радосвет Коларов. Сборник с доклади от Национална научна конференция, 28, 29, 30 ноември 2012. Съст. Миглена Николчина и др. Научен ред. Миряна Янакиева. София: Фондация „Литературен вестник”, ФСС към СУ „Св. Кл. Охридски”, 2014, с. 276 – 295. ISBN 978-954-9602-37-1;

5. Последният кръстоносец. // Годишњак Учителског факултета у Врању. Година третња, књига III, Врање, 2012, с. 169 – 184. // 821.163.2.32:94 – прегледни научни рад – // COBIS.SR – ID 174488844. ISSN 1820-3396. [5.a. Също и: Последният кръстоносец: Добруджа. Сборник 26 – 27, 2014. 130 години Йордан Йовков. Разночетения. Гл. ред. проф. дин Георги Атанасов. Съст. д-р Кремена Митева. Регионален исторически музей – Добрич; Регионален исторически музей – Силистра. 2014, с. 206 – 217. ISSN 0205 – 2210.];

6. Траурът на Отец Паисий. // ПУ „Паисий Хилендарски” – Филологически факултет. Научни трудове. Т. 50, кн. 1., сб. А, 2012, с. 84 – 94. Пловдив 2013. ISSN 0861-0029;

7. Образ и подобие. Пре/създаване на Паисий през 30-те години на XX век. // ПУ „Паисий Хилендарски”. Филологически факултет. Научни трудове. Т. 51, кн. 1, СБ. В, 2013. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски” 2014, с. 57 – 70, ISSN 0861-0029;

8. Християнство и идеология у Яворов. Увод към проблема. // Научни перспективи на съвременната българистика. Материали от международната конференция по случай 60 години от основаването на специалност „Българска филология” в университета „Лоранд Йотвощ”. Ред. Мария Дудаш и др. Будапеща / Budapest: Български културен форум; Катедра Славянска филология към ELTE; Българско самоуправление в Кечкемек, 2015, с. 58 – 65, ISBN 978-963-12-2873-1;

9. Как е направено Кървавото писмо. // Литературна мисъл, № 1, 2017, с. 59 – 93.

Монографията, която анотирам като единно цяло, без да се спирам поотделно на свързаните с нея публикации, приведени по-горе, във вид на книга се състои от 410

страници и съдържа увод, десет основни глави (1. *Речта Оборище. Конструирание на свещения център*. 2. *Как е направено Кървавото писмо*. 3. *Олтарът в българската литература от Каравелов до Яворов*. 4. *Християнство и идеология у Яворов*. 5. *Дебелянов и краят на свещената война*. 6. *Звукът на Тихата победа*. 7. *Последният кръстоносец*. 8. *Траурът на Отец Паусий*. 9. *Образ и подобие: пре/създаване на Паусий през 30-те и 40-те години на XX век*. 10. *Иван Асен III: завладяване откъм Америка*), заключение (*Златното перо и записът на времето*), приложение и библиография.

В монографията се разглеждат представи за паметното и свещеното в новата ни история. Централно място е отделено на езика за формиране и пресъздаване на проектите за освобождение и обединение на България от Възраждането до 40-те години на XX век. Анализирани са литературнохудожествени, мемоарни и публицистични текстове, проследяващи как се въз/произвеждат образи на свещеното, с помощта на които се формира и трансформира разбирането на българите за себе си, за съюзници и врагове. Много от текстовете се четат в близък план, като диахронният и синхронният подход, автотекстуалните и интертекстуалните диалози са водещи в зависимост от разглеждания конкретен проблем.

Както възрожденци, така и следходни творци и идеолози проектират картини на битки, в които, следвайки примера на Божия син, българинът се жертва за своята Родина (или за Отечеството си). В моменти на криза и настъпило преосмисляне на събитията и на причините, довели до поражение, се пресъздават други картини, като в тях българите са предимно жертва на чудовищни народи и на недалновидни наши и чужди политики. В езика на времето се появяват буквални и метафорични образи на разрухата. Говори се за липсата на сина и на Сина, говори се за разкъсано национално тяло, за варварите европейци, опитващи се да сломят духа на народа Прометей – българите. Говори се за единение и съзидание, за защита на националното достойнство, за сбъждане на заветни български идеали. Спекулациите с Писанието и сочения от него път намират място както в редове на официални лица и документи, така и в есета и други материали в печата.

Обърнато е внимание на записа, разбиран и като писане, и като по-обща система от знаци и символи, с помощта на които се изработват представи за свят и святост, които от Възраждането насетне служат за конструирание на национални проекти. За целите на националния проект и доминиращите в него идеологически предписания се прибегва до успоредяване на събития от българската история и събития от историята на

Светото Писание. Когато християнската вяра се чете като система от норми за приемане на съществуващия ред в света, водещи до безропотно приемане на злото, акцентът е върху конфронтацията на земното с небесното. Налице е обаче и стремеж за постигане на градивен синтез между ценностите и символите в християнството и ценностите и символите на националната идеология, стремяща се да изведе и утвърди парадигматични образи и стойности в българската история.

Водещата линия в изследването се задава от първа глава – как се изработва речта, езикът, словото за постигане на освобождение. Каква е представата за нас самите и за нашия враг и как това, което правим и към което се стремим, кореспондира с образци от Свещеното Писание. В последната глава се връщаме назад във времето и показваме как в хода на историческия развой с неговите кръвопролития и задкулисни действия се стига до спор за изобретяването на компютъра. В спора отново проличават мисловни схеми и фигури за изграждане на култови образи, тема на всяка от десетте глави на книгата.

В разгледаните текстове често се оперира с идеята за кръста и само/жертвата, с християнските образи на Сина и Отеца (на Сина и Бащата), със сакрализирани имена на предци и следходници от българската история. В различни по жанр и стил съчинения се използват ресурсите на религиозната вяра, като целта е да се представи българският случай, българската идея, българската борба като промисъл на Бога. Анализираме как даден запис оперира с фактография, с конструкти от идеология и фигури на свещеното, които са колкото вариативни, толкова и устойчиви най-малкото като схема на мислене и като избор на основни символи, на похвати за аргументация.

Изследването започва със страници на Захарий Стоянов, за да покаже как записът му гради паметни фигури и символи, как се пресътворява реч и писмо, които по-късно – осъзнато или не – са пресътворени в речта и записите на следходни времена (глава първа и втора). В глава трета се проследява нееднозначното осмисляне на образа на олтара. В следващите глави (от четвърта до седма включително) чрез ключови текстове на Яворов, Дебелянов, Лилиев и Йовков е открит амбивалентният смисъл на образи и символи в контекста на баталните събития от началото на ХХ век. И тъй като проектът за осъществяването на цялостна и единна България добива други измерения след Ньойския мирен договор, разглеждаме културноисторическия момент през опита на българската интелигенция да намери идентификационен център в името и символа *Отец Паисий* (глава осма и девета). Фигурите на Сина и Отца в библейски и в национален смисъл се появяват като конкретни и идеализирани измерения в ред

страници на това изследване, в една или друга степен те функционират като образи за единение и авто/императиви. Бащата и синът (отецът и синът) са не просто две страни на идеята за продължаването на човешкия живот и за пребъдването на хората чрез делата и децата си, не просто две страни на идеята за почитание, за даване на благослов и следване на определен завет в рамките на рода. Тези виждания са и основа за съизграждане на отцесиновността в етнокултурен смисъл, за утвърждаването на идеята за единение и приемственост между поколения българи с общо отечество и идеали, като се използват асоциации с Писанието и идеята за Разпятието. Спекулациите с кръста са постоянни. Кръстът е изведен пряко или е вписан в идеологическия език, част е от реторическите фигури, с които се гради представата за жертвата и саможертвата на българите и дори за избраничеството им. Реактуализира се и символът на Прометей, съответно – в агоналното пространство след Балканската война и след Ньойския мирен договор, дошъл след краха на България през Първата световна война, Европа се оказва антагонистът, виновен за несбъднатите национални проекти.

В книгата не се разглеждат разбирания за нацията, национализма, патриотизма, реваншизма, шовинизма и т.н., нито кога се преосмислят някои от тези понятия, а как се създава образът на свещеното свое. Показва се как чрез дадени представи и символи се съизгражда първоначално идеята за освобождение от турското владичество, а впоследствие се работи по проекта за българското обединение, като се оперира с езика на свещеното, води се свещена война, изживява се национален траур. Спорът за своето, за свещените ценности, за качествата на водачи и народ, за предателството не затихва, а придобива ново измерение, когато в „съкровищницата от ценности“ се добавя такова технократско изобретение, каквото е компютърът. Това виждаме в последната глава на изследването. Питането за *бащата на компютъра* е питане отвъд рамките на отговора за етническия произход на някого, то е питане и за особените игри в модерното време, игри с изобретяването, но и игри с изработването в двойствения смисъл на тази дума, игри на реалния и на символния капитал за владеење на инструментите за влияние и трансформиране на традиционната представа за свят. Затова в тази последна глава се започва с частната и като че ли ограничена само в рамките на социализма история за провалените амбиции на човек с царско име, превърнал се в шпионин. После тази лична история се полага в по-общата историческа перспектива, от една страна, и в по-общата технологична, а оттам и познавателна перспектива, от друга, носеща в скелето, посредством което се представя на културния екран у нас, и белега на въпросите за патриотизма, а заедно с него белега на онова изтръгване от границите на рода и родната

история, което може да се чете като деконструиране на етнокултурните измерения на отцесиноვნостта. Започва биване в свят на патентоване и изобретяване, свят на технологии. Обръщането на погледа към екрана на виртуалното е процес на придобиване на свят и на биване в свят, в който светостта на „причастието с хляба и виното“ на изконните ценности няма „родна почва“ и „друм, извиващ към дома“, за който пишат поети като Лилиев („Родина“). Сега идеята за владеење на територии с обособени граници и национални ценности би могло да се преработи и да се мисли през опита за превръщане на технологиите в инструмент за завладяването, разбирано също в двойствения смисъл на думата. От една страна, не изтръгваме очи от екрана, който ни завладява със своя запис, транскултурната и трансисторическата си същност, в която реалното и виртуалното образуват нов калейдоскоп от представи за идентитет, но заедно с това, от друга страна, се заличава разбирането за център, за строги етнокултурни парадигми и етноидентитет. От пресътворяването на реч и писмо, превърнати в действие и създали страниците на новата българска история, към пресътворяването във-и-на света чрез електронното преобразуване на знаци и символи – това е ходът на записа и презаписа, анализиран в страниците на книгата. Пресътворяването на свят и святост вече не е и не може да бъде образът с лозата и прозорчетата на бащината къща, на българския предел на свещената земя. Всичко се пресътворява и има свое битие във виртуалния свят, завладяващо завладяващ ни: една нова поетика и философия на пресътворението, даваща „място“, даваща „образ и подобие“ на сътвореното досега.

В началото на изследването се разглежда говорът на Бенковски, Стамболов, Каблешков, как се пишат текстове и буква по буква се изграждат образи, реди се свещенопис, запечатан на хартия. Накрая се явява Бащата на виртуалния свят, в който ръката, която разкрива, и ръката, която скрива, са невидим технологичен оператор, формиращ прозореца на къщата на света.

Приноси в монографията „Време и запис. Образи на свещеното в новобългарската история“

1. Изследването разкрива как Захарий Стоянов, използвайки обрати на перспективите и на асоциациите за виждане на мястото на Великото народно събрание в пряк и преносен смисъл, представя Оборище като свещен център, амбивалентно единство на светлина и мрак, на космос и хаос. Оборище е и ново място в свещената география и свещената история на България – едно от свещените места на територията

на България, но и уникален себе/познавателен център, откъм който дух и буква на свещеното в националната история се четат в сложна мрежа от съответствия със събития, лица и ценности от свещената библейска история.

2. Обстойно разгледана е и Речта Оборище. Речта е сключване на неписан договор между свои: обещание-заричане в идеалното пространство, „сключено“ от присъстващи и отсъстващи, от живи и мъртви. Тя е звено, скрепващо кръга около говорещите и кръга между минало и настояще, между настояще и бъдеще. Тя се гради и в същото време изгражда изграждащите я. Особен кръг на съизграждане, израз на континуитета в духовното осъзнаване на българина и неговия стремеж към свобода. В перспективата на изследването тази реч влиза в разноречив диалог с официалните речи на лица от следосвободенска България в навечерието на Балканската война, както и с речите, израз на кризата след Ньойския мирен договор, от друга.

3. Изведени са ключови особености на двата варианта на Кървавото писмо, като както разликите помежду им, така и структурата, езикът и образите в изреченията на Писмото се четат в автотекстуален план, отчитащи особености на синтаксиса, езика и образите в тритомника „Записки по българските въстания“, от една страна, и видовете революционни писма и отношението на разказвача към тях, от друга, за да се предложи разбирането, че текстът на Каблешковото писмо, въз/произведено от Захарий Стоянов, трябва да бъде напълно различен от текста на останалите писма не само заради съвършената неповторимост на връзката писане – истина – събитие, отразени в него, но и заради сакрализирането на апостола Каблешков и демаскирането на показното начало и само/заблудата в редица други писма на съзаклятници и апостоли, дискредитирани от автора на „Записките“ със силата на иронията.

4. Чрез прочит на възрожденски по време на писане и по дух художествени текстове, от една страна, и на модерни следосвободенски текстове, от друга, опериращи със символа на олтара, както и с идеологемата за свещената война, е очертан обликът на етнокултурните представи за саможертвата, победата, ценността на отечеството и чувството за синовност (за дълг), както и оттласкването от тях в посока било на меркантилизацията на ценностите, било на модерни философско-естетически разбирания за индивида и общността. Детайлно се разглежда напрежението между общностно и индивидуално начало, между утвърдени християнски образи и постулати, с които се бори по определен начин от идеологията и властта на дадено време, и преосмислянето им в текстовете на редица творци. Чрез анализ на реториката и поетиката на различните текстове, кореспондиращи с борбите за освобождение и

обединение, се показва изпитанието в интериора на духа на модерния човек, от една страна, и как поетическият и идеологическият език конструират представата за свят и святост, служейки си понякога с едни и същи образи, но разкривайки съществени разминавания в екзистенциалната участ и роля на човека. В това отношение са показателни наблюденията, представени от трета до седма глава включително.

5. Съществен ракурс, застъпен в монографията „Време и запис”, който може да се приеме за приносен преди всичко в посока на аналитичното разглеждане на същностни прояви, а не на откриване на сама по себе си непозната проблематика, от работата на политико-идеологическия механизъм за конструиране на фигури за национална консолидация и идентификация, както това е показано в глава осма, девета и десета във връзка с при/виждането на ролята им, а като следствие от това и на употребите на имената на Отец Паисий, от една страна, и на Джон Атанасов, от друга.

Б) Анотация на други материали, които са извън списъка с публикации за придобиване на предходни научни степени и звания и извън списъка с публикации към монографията „Време и запис. Образи на священото в новобългарската история”. Пловдив: УИ „Паисий Хилендарски”, 2017.

1. От литературата за събитието към събитието в литературата. (Междутекстови връзки и игрови похвати в „Драски и шарки”). // *Идентичности. Отражения. Игри. Юбилеен сборник в чест на проф. д.ф.н. Симеон Хаджикосев*. Съст. Протохристова, Кл. и др. София: УИ „Св. Климент Охридски”, 2004, с. 119 – 127.

Статията извежда страни от поетиката на цикъла разкази „Драски и шарки” (1893 – 1895) на Иван Вазов. Тя показва как линейно-постъпателният (верижният) принцип на разказване и смислопораждане във всеки момент се оказва преплетен с принципа на дистантно разподобяващо оглеждане-диалогизиране на разказите или на елементи от тях, като структурата на текст в текста (разказ в разказа) е в същото време структура на текст за текста и текст чрез текста. Налице е игра с текст и паратекст, с имена и идентичности, с различни реалии, с езика като „превод” на псевдо/културни модели и проекции на свят. Вазовият двухомник превръща в герой и литературата, доколкото проблематизира естеството на фикционалното представяне. В този смисъл герой на „Драски и шарки” е представянето, системата от форми и принципи на самопредставяне и представяне. Аз-героят, човекът, светът, „нещото” *е и не е* „това”, за което се само/представя, което се възприема външно и/или първоначално.

2. Език и родина. Своето в контекста на юбилейния спектакъл. // *Български календар 2005. 90 години Дружество на българите в Унгария*. Ред. Св. Къосева. Будапеща: Българско републиканско самоуправление, 2005, с. 244 – 268.

Студията е писана по конкретен повод и замислена да бъде в известен смисъл разноразноставна най-малкото поради това, че прави опит да изведе литературоведската дейност от тясната академична сфера на теоретизиране и да посочи съвсем конкретни проблеми от практиката, свързани с изучаването на българския език и литература в чужбина, а това означава и към конкретното състояние на културнополитическия хоризонт в началото на ХХІ век в Европа, съответно – в Унгария и България, доколкото в него биха могли да се открият преки форми за дискриминация на определени езици като българския. В този смисъл рефлексията върху характера на юбилейното тържество, от една страна, сблъсква случайно и неслучайно (90-годишнината от Дружеството на българите в Унгария, основано през 1914 г., с 90-годишнината от смъртта на Яворов), а от друга, чрез анализа, разкриващ как се концептуализира родината в поезията на Яворов, се поставя въпросът и за незаинтересоваността на институции към участието на специалността българска филология в Унгария и оттам за перфидността на езика, заобикалящ или маскиращ проблемите зад благопристойното говорене.

3. Везирски кеф или европейски пикник. Орбити на Н. Ц. В., киселото зеле, космическия прах и други тела в прокълнатия почерк на Захарий Стоянов. // *Хемус*, 2006, № 3 – 4, с. 68 – 75. Uri passzio vagy europai piknik. Ó Cari Felsege búvkore, a savanyukaposztja, a kormikus por es mas tsetek Zaharij Sztojanov elatkozott irasaban. // *Haemus*, 2006, № 3 – 4, pp. 68 – 75.

Текстът, част от по-обхватно изследване, е четен като доклад на Колегиума по възрожденска литература на тема „Литературата – топоси и посоки”, проведен в Института за литература към БАН на 24 – 25.11.2005 година (вж. <http://kulturni-novini.info/news.php?page=news_show&nid=1449&sid=5>, посл. справка на 20.06.2017). Статията в сп. „Хемус” е на български и на унгарски език. В нея се разглежда последната приживе публикувана брошура на Захарий Стоянов *Пътуването на Негово Ц.[арско] Височество Фердинанд I до Рилския манастир и по планините Рила и Родопите*. София: Българска народна печатница, 1889, 37 с., печатана преди това на страниците на вестник „Свобода” (г. III, 1889, бр. 287, 288, 289 и 292). Целта е да се деконструира наложената критическа щампа, че Захарий Стоянов е станал сервилен придворен автор. Без да прикрива открояването на дадени черти на Фердинанд, а сблъсквайки ги с други, включително с такива на неговите спътници, прочитът показва както амбивалентния характер на написаното от Захарий Стоянов,

така и как хранителният код (киселото зеле) по специфичен начин изключва монарха от групата на истинските българи.

4. Глас, поглед и привидение в „Ахасфер” на Лилиев. // ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Годишник на Филологическия факултет. Т. 5, 2007, с. 60 – 72, ISSN – 3112-0493.

В статията се анализира поемата „Ахасфер” на Николай Лилиев.

Проследява се образът на героя преди всичко чрез неговия глас. Гласът Ахасфер е питащ и питащ се, той е раз/мирен както в акта на разкайване, така и в акта на молене в тяхното преплитане. Откроен е амбивалентният характер на молитвата на Ахасфер: каквото и да моли молещият, то вече е и воля на моления. Поставя се акцент и върху други особености от поетиката на текста, разкриващи как Христос конструира Ахасфер и как се разгръща биването на прокълнатия като будност, плод на наказанието и незаспиващата съвест, на които той става изразител.

5. Каруцата на френския сюжет. Приказки за възрастни. // ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Годишник на Филологическия факултет. Т. 6, 2008, с. 110 – 121.

Наблюденията в текста биха могли да се отнесат към сравнителното литературознание, доколкото се разглеждат вариации на един сюжет (любовна среща), чието условно начало е „френско”, и доколкото любопитните му проявления в българската литература не са плод на интертекстуални привидности. Спирам се на отделни моменти от „Мадам Бовари” на Флобер, „Турски паша” на Каравелов, „Нова земя” на Вазов и „Чифликът край границата” на Йовков – произведения от различно време, с различна поетика и идеология. Показано е как в стремежа към щастие и/или разчупване на определени рамки жените, решили се на любовна среща във фиакър, каруца, купе, кабриолет, не стигат като в приказния сюжет за Пепеляшка до щастieto.

6. Иван Русков. *Дявол на кантар. Приписки към Записките*. Велико Търново:

Фабер, 2009 г., 147 с. ISBN 978-954-400-121-6.

Тази книга трябва да се разглежда неразделно от тритомното издание на „Записките”, на което съм съставител и научен редактор:

Захарий Стоянов. *Записки по българските въстания. Т. 1*. Велико Търново, Фабер, 2009 г. Иван Русков, съставител, научна редакция. Бележки към тома: с. 333 – 334. ISBN 978-954-400-112-4;

Захарий Стоянов. *Записки по българските въстания. Т. 2*. Велико Търново, Фабер, 2009 г. Иван Русков, съставител, научна редакция. Бележки към тома: с. 255 – 256. ISBN 978-954-400-113-1;

Захарий Стоянов. *Записки по българските въстания. Т. 3*. Велико Търново, Фабер, 2009 г. Иван Русков, съставител, научна редакция. Бележки към тома: с. 223 – 224. ISBN 978-954-400-114-8.

Книгата е резултат на трайни и системни наблюдения върху творчеството на Захарий Стоянов, превърнали във факт едно издание на „Записките”, твърде различно като отношение към първоизточника. В него, обратно на наложилата се от 1928 година

насетне тенденция в издателската практика, не се следва принципът за унифициране на текста на „Записките” с оглед на действаща в определено време книжовна норма, а се следва стратегия, при която „нормализацията” се опитва да съхрани в максимална степен липсата на системност в конструирането на текста на първото издание на всеки от трите тома. Така се уловят специфики в почерка на Захарий Стоянов, позволяващи по-различния, понякога и по-задълбочения прочит на написаното. С „приписките” в „Дявол на кантар” е представена една част от проблематиката, свързана с издателската практика, изтриваща, подменяща, незабелязваща някои съществени страни от писането и смисъла на „Записките”, като е уточнено какво по-конкретно и как е направено в тритомника от 2009 година по отношение на езика (на определени правописни и пунктуационни норми и тяхното прилагане). Описани са съществуващите до 2009 година пълни и непълни издания на „Записките”, както и част от най-фрапантните грешки или недоглеждания в тях. Преоткриването на „Записките” е видно в контекста на националнополитическите събития в началото на XX век. Дадени са и присъщите за подобни издания справки за имена на лица, географски названия, информация за книги, вестници и пр., споменати в тритомника, включен е и речник на непознатите думи и изрази, посочени са и други данни, спомагащи да се очертае обликът на времето, героите и събитията в запис на Захарий Стоянов.

7. От единия поглед до липсващата точка. // Стоянов, З. *Записки по българските въстания. Т. 3*. Велико Търново: Фабер, 2009, с. 237 – 255. ISBN 978-954-400-114-8.

В този текст, публикуван към том трети на „Записките” (2009), се улавя концептулната рамка на книгата, като се следват думи на Захарий Стоянов от предговора към том първи от 1884 година (че би искал да удостои „поне с един поглед” даден тип герой), от една страна, и като се приема за неслучаен жест липсата на точка в края на ръкописа на том трети (1892 г.), от друга, нещо, което е посочил съставителят на първото издание на този том – Димитър Петков. Жестът на единичното („единия поглед”) и жестът на безконечното (липсата на точка като знак за него) са особени величини – топка на историко-културното себенамиране. Символично е очертана връзката между тези два жеста, като е предложен антологичен подбор на фрагменти от книгата, изписани така, както са изписани в първите издания на „Записките”.

8. Записът на излишния в генеалогията на българския роман. Из диалога Тургенев – Шопов. // *Пространството на словото. Юбилеен сборник в чест на проф. д-р Светлозар Игов. Том 1*. Съст. проф д-р Клео Протохристова и др. София: Институт за литература, ИЦ Боян Пенев, 2012, с. 102 – 117. ISBN 978-954-8712-77-4.

Статията е част от по-обхватно изследване, свързано с появата и с конструктивните принципи на текста на Атанас Шопов „Десетдневно царуване. Из българското въстание в 1876 г. Дневници на един бунтовник”, 1881. Текстът на Атанас Шопов, един от първите български опити за роман, е разгледан в сравнителен план с „Дневник лишнего человека” на И. С. Тургенев, като са открити интертекстуалните връзки между тях. Успоредно с това се разглеждат причините, поради които образите на героите и на въстанието, моделирани от Шопов, се разминават с хоризонта на очакване у нас през 80-те години на XIX век, а впоследствие неговият текст се оказва и своего рода „излишен” за литературната ни история.

9. *Отец Паисий и Дружеството на българите в Унгария. // Стопански миграции, институции и организационен живот на българите в диаспора.* (Конференция, посветена на 100-годишнината от основаването на Дружеството на българите в Унгария). [Будапеща 2014] Ред. Иван Русков. София: ИК Акра, 2015, с. 269 – 295. ISBN 978-954-8356-57-2.

Текстът е четен като доклад на конференция в Будапеща във връзка със 100-годишнината на Дружеството на българите в Унгария. Разглежда се дейността на Всебългарския съюз „Отец Паисий” за грижата за българите в чужбина (и по-конкретно за българите в Унгария), отразена в конкретни материали на списание „Отец Паисий” (1928 – 1943). Проследено е битието на българите и българските институции в Унгария, доколко и как устояват своята идентичност. Политиката на двете страни, представена в списанието, е обусловена от сходни националистически интереси, добиващи подчертан израз по време на кризи и войни. Анализирани са езикът на публикациите в списанието, като успоредно с продиктуваните от идеологията формулировки се разкрива и излизат от предначертаните говорения. Поставен е акцент върху взаимовръзката между делника и празника в юбилеите, между бита и простора на мечтанията, чрез които мислим, чрез които имаме минало, настояще и бъдеще отвъд рамките на строго установимото.

10. От реалността към образа: биографичният образ на Ботев в прочита на Заимов. // *ПУ „Паисий Хилендарски” – Филологически факултет. Научни трудове.* Т. 53, кн. 1, сб. Б, 2015, с. 53 – 65. Пловдив 2016. ISSN 0861-0029.

В статията, четена като доклад на международна конференция в Пловдив, се разглежда критиката на Стоян Заимов за изградения в Захарий-Стояновата биография духовен образ на Христо Ботев. Заимов смята, че биографът не е създал образец от своя герой, защото разкрива скандални моменти от живота му. Като смесва реална личност с лирически герой, критикът настоява, че в поезията на Ботев се съдържа неговият „правилен образ”, който би могъл да е образец за възпитание на бъдещите поколения. Статията е част от по-обхватно изследване за Стоян-Заимовата

критика върху творчеството на Захарий Стоянов и изградените от него образи на героите и събитията.

11. Парадигми на паметността: портретът на Христо Ботев. // Българистични четения – Сегед 2015. *Международна научна конференция, Сегед, Унгария, 11 – 12 юни 2015.* Szerkesztők: Balázs L. Gábor, Farkas Barátthi Mónika, Majoros Henrietta [Ред. Габор Балаш и др.]. Szeged: JATEPress, 2016, 461 – 468. ISBN 978-963-315-313-0.

В доклада се представя как Стоян Заимов коригира портрета на българския поет и революционер Христо Ботев, даден в книгата „Христо Ботйов. Опит за биография” от Захарий Стоянов. Проследени са част от паралелите, с които Заимов си служи, за да съпостави Ботев с парадигматични образи от културната история. Както бе посочено и по отношение на горната публикация, статията е плод на по-обстойно и по-обхватно изследване, бъдеща монография, в която детайлно се анализира отношението Заимов – Стоянов, от една страна, и начинът, по който те градят образ на епохалното време и герои, от друга.

Приноси в посочените тук други публикации

1. Книгата „Дявол на кантар. Приписки към *Записките*”, взета в единството ѝ с тритомника на „Записки по българските възстания”(2009), предлага и мотивира различен подход към езика на Захарий-Стойановото произведение, подчинен на идеята, че миналото и съвременността могат да се срещат и разбират независимо от не/книжовните норми на записа. В този смисъл не е толкова съществено дали даден елемент в текста е „правилен”, или е „неправилен” спрямо нормата било от съвременна, било от предходна гледна точка, а дали и доколко той би бил пречка за разбирането, от една страна, дали и доколко той е, или би могъл да се сметне за маркиран и следователно за значещ и със своята не/правилност, и с не/последователността на изписването му както в оригинала, така и в опита да бъде възсъздаден този оригинал.

2. Статиите за текстове на Вазов („Драски и шарки”), Лилив („Ахасфер”), Захарий Стоянов („Записките”) разширяват кръга от интерпретативни възможности и разбирането за поетиката на творбите, а „приказките за възрастни” поставят акцент върху един аспект от интертекстуалния диалог на българската литература с френската, диалог, който в типологичен план би могло да се осмисли и като трансформация на архетипен приказан модел. Статията за текста на Шопов („Десетдневно царуване”) предлага нов поглед към полигенетичния модел на българския роман, като обръща внимание на диалога с Тургенев, от една страна, и на културния екран на 80-те години на XIX век, от друга, в контекста на който определени идеи и форми на писане се

оказват неприемливи. Статията „Везирски кеф или европейски пикник“, разглеждаща текста на Захарий Стоянов за пътуването му с Фердинанд, спомага за по-игровото и заедно с това по-комплексно отношение към нелишеното от предразсъдъци виждане за превръщането на някогашния апостол в придворен автор, респективно – разкрива етнокултурни фундаменти на различието между своя и чуждия. Статиите, засягащи образа на Ботев, са част от монография, която предстои да излезе, проследяваща разноречието в конструирането на националната памет чрез култови събития и герои от революционното Възраждане, доколкото и както те се срещат в текстовете на Захарий Стоянов и в критиката на Стоян Заимов. Това е призмата, въз основа на която се очертават проблемни места, израз на разночетеното на събития и стойности не само по „оста“ Стоянов – Заимов, но и в рецептивната картина на следващите времена.

3. Двата текста, писани във връзка с юбилеи на Дружеството на българите в Унгария, би следвало да се приемат преди всичко като израз на грижата за бъденето на българския език и култура в съвременния свят и в този смисъл за опит теорията (един или друг анализ на текст, на поетически, идеологически и реторически конструкти) да открие и състоянието на нещата, социокултурния момент.